

Управління (департаменти) освіти
і науки обласних, Київської міської
державних адміністрацій
Інститути післядипломної
педагогічної освіти

Щодо методичних рекомендацій
про викладання навчальних предметів
у закладах загальної середньої освіти
у 2019/2020 навчальному році

Міністерство освіти і науки надсилає для практичного використання методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2019/2020 навчальному році, підготовлені спільно з Національною академією педагогічних наук України та Інститутом модернізації змісту освіти.

Просимо довести їх до відома керівників закладів загальної середньої освіти та вчителів.

Заступник Міністра

В. А. Карандій

Бескова, 481-32-01
Дубовик О.А.
Коваленко О.Я.

Вступ

Реформування загальної середньої освіти передбачає модернізацію змісту освіти, що має ґрунтуватися на компетентнісному та особистісно орієнтованому підходах до навчання, а саме головне – орієнтуватися на здобуття учнями умінь і навичок, необхідних сучасній людині для успішної самореалізації у професійній діяльності, особистому житті, громадській активності.

Статтею 12 Закону України «Про освіту» визначено мету повної загальної середньої освіти - всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності.

Досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині:

- вільне володіння державною мовою;

- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;

- математична компетентність;

- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;

- інноваційність;

- екологічна компетентність;

- інформаційно-комунікаційна компетентність;

- навчання впродовж життя;

- громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;

- культурна компетентність;

- підприємливість та фінансова грамотність;

- інші компетентності, передбачені стандартом освіти.

Окрім того, усі компетентності однаково важливі і взаємопов'язані: елементи, притаманні одній компетентності впливатимуть на формування інших.

Звертаємо особливу увагу, що у змісті всіх навчальних програм послідовно впроваджено компетентнісний підхід, який відповідає стратегічному напрямку розвитку освіти в контексті положень Концепції «Нова українська школа» та показано особливості запровадження наскрізних змістовних ліній «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність», які відображають провідні соціально й особистісно значущі ідеї, що послідовно розкриваються у процесі навчання й виховання.

Наскрізна лінія «Екологічна безпека і сталий розвиток» підсилює формування в учнів соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості: збереження, захист довкілля й усвідомлення сталого його розвитку, готовність брати участь у вирішенні питань навколишнього середовища і розвитку суспільства.

Наскрізна лінія «Громадянська відповідальність» забезпечує розвиток соціальної й громадянської компетентностей, розкриває суть поняття «відповідальний громадянин», визначає вектори його діяльності.

Реалізації здоров'язбережувальної ключової компетентності сприяє наскрізна лінія «Здоров'я і безпека», орієнтуючи на формування учня як духовно, емоційно, соціально й фізично повноцінного громадянина, що дотримується здорового способу життя, активно долучається до облаштування безпечного для життя й діяльності середовища.

Метою наскрізної лінії «Підприємливість і фінансова грамотність» є навчання молодого покоління українців ощадливості, раціонального використання коштів, планування витрат, стимулювання лідерських ініціатив, прагнення успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі.

Наскрізні змістові лінії спільні для всіх начальних предметів, є засобом інтегрування навчального змісту, вони корелюються з окремими ключовими компетентностями і сприяють формуванню ціннісних і світоглядних орієнтацій учня, що визначають його поведінку в життєвих ситуаціях. Упровадження наскрізних змістових ліній у навчальний предмет передбачає розв'язування завдань реального змісту, виконання міжпредметних навчальних проектів, роботу з різними джерелами інформації.

Спільними для всіх компетентностей є такі вміння: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми.

Зміст навчання потрібно базувати на положеннях дидактики, психології, методики, підборі оригінальних завдань і видів діяльності, моделюванні творчої діяльності учнів, урахуванні розвитку мовних, соціальних, громадянських, здоров'язбережувальних та інших компетентностей, визначених навчальними програмами.

Нині змінилися не тільки вимоги до якості освіти, а й виникла потреба впровадження у зміст освіти європейського виміру, спрямування його на інтеграцію до світових та європейських стандартів. А тому перед освітянами, науковцями стоїть нелегке завдання – пошук ефективних механізмів проходження всіх етапів навчання.

Саме через освіту необхідно підготувати інноваційну людину, здатну до сприйняття змін та новацій. Головна мета розвитку української системи освіти – створити умови для саморозвитку та самореалізації кожної особистості як громадянина України.

Іноземні мови

Вивчення іноземних мов у 2019-2020 навчальному році буде здійснюватися за декількома Державними стандартами та типовими освітніми програмами а саме:

- Для учнів 1-2 класів за новим Державним стандартом початкової освіти затвердженого Постановою КМУ від 21 лютого 2018 року №87 та

«Типовою освітньою програмою розробленою під керівництвом О. Я. Савченко» і «Типовою освітньою програмою розробленою під керівництвом Р. Б. Шияна;

- Для учнів 3-4 класів за Державним стандартом початкової загальної освіти затвердженого Постановою КМУ від 20 квітня 2011 року № 462 та Типовою освітньою програмою закладів загальної середньої освіти I ступеня (початкова освіта) затвердженою наказом МОН від 20.04.2018 № 405;
- Для учнів 5-9 класів за Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти затвердженого Постановою КМУ від 23 листопада 2011 року № 1392 та Типовою освітньою програмою закладів загальної середньої освіти II ступеня (базова середня освіта) яка розроблена на виконання Закону України «Про освіту» затвердженою наказом МОН від 20.04.2018 № 408;
- Для учнів 10-11 класів за Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти затвердженого Постановою КМУ від 23 листопада 2011 року № 1392 та Типовою освітньою програмою закладів загальної середньої освіти III ступеня (профільна середня освіта), яка розроблена на виконання Закону України «Про освіту» і затверджена наказом МОН від 20.04.2018 № 407;

Відповідно до нового Закону України про освіту Типова освітня програма визначає: загальний обсяг навчального навантаження, орієнтовну тривалість і можливі взаємозв'язки окремих предметів, факультативів, курсів за вибором тощо, зокрема їх інтеграції, а також логічної послідовності їх вивчення які натеper подані в рамках **навчальних планів**.

Навчальний план для класів закладів середньої освіти розроблено відповідно до Державного стандарту, з метою його впровадження у частині повної загальної середньої освіти з 1 вересня 2018 року. Він містить загальний обсяг навчального навантаження та тижневі години на вивчення базових предметів, вибірково-обов'язкових предметів, профільних предметів і спеціальних курсів, а також передбачає години на факультативи, індивідуальні заняття тощо.

Як і в минулі роки інваріанта складова навчального плану основної школи (1-11 класи) забезпечує реалізацію змісту іншомовної освіти на рівні Державного стандарту.

Предмети та курси за вибором визначаються закладами освіти у межах гранично допустимого навчального навантаження з урахуванням інтересів та потреб учнів, а також рівня навчально-методичного та кадрового забезпечення закладу.

Звертаємо увагу на те, що як і у попередні роки заклад освіти має право вибору щодо вивчення другої іноземної мови. Рішення про запровадження вивчення другої іноземної мови приймається, залежно від умов для такого вивчення, закладом освіти **самостійно**.

Залишається чинним наказ Міністерства від 07.08.15 № 855 «Про внесення змін до навчальних планів закладів загальної середньої освіти»

згідно якого збільшено години на вивчення іноземної мови за рахунок варіативної складової. Рішення про збільшення годин на вивчення іноземної мови за рахунок варіативної складової, на всіх ступенях освіти, приймається залежно від наявності умов для такого вивчення, закладом освіти **самостійно**.

Типові освітні програми з іноземних мов містять низку тем і питань, що безпосередньо пов'язані з проблематикою інтегрованих змістових ліній. Програми не обмежують смислове та лінгвістичне наповнення інтегрованих змістових ліній, а лише пропонують орієнтовні шляхи їх реалізації. Вчителі можуть наповнити новим міжпредметним змістом й інші теми, створювати альтернативні можливості для поєднання різних знань та умінь, а також навчальних методів з метою формування ключових життєвих компетентностей та досягнення цілісності навчальної програми й навчального процесу відповідно до потреб певного класу.

Дозволяється використовувати підручники, що видані у поточному році та в попередні роки, враховуючи при цьому зміни в програмах. Щодо додаткової навчально-методичної літератури, то вчитель вільний у її виборі й може застосовувати таку, що найкраще реалізує його методику навчання та компетентнісний потенціал предмету «Іноземні мови». Програма не обмежує самостійність та творчу ініціативу вчителя, передбачаючи гнучкість у виборі та розподілі навчального матеріалу відповідно до потреб учнів та обраних засобів навчання.

У закладах загальної середньої освіти може використовуватися лише те навчально-методичне забезпечення, що має відповідний гриф Міністерства освіти і науки України. Перелік рекомендованої літератури затверджується наказом Міністерства освіти і науки України та оприлюднюється через “Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України”. Із зазначеним переліком можна буде ознайомитись на сайті Міністерства освіти і науки України www.mon.gov.ua та на сайті Інституту модернізації змісту освіти www.imzo.gov.ua.

Навчально-методичне забезпечення навчального процесу учнів 2-го класу «Нової української школи»

Національний стандарт початкової школи та нові програми з іншомовної галузі націлюють на досягнення учнями 2 класу рівня pre-A1, дескриптори якого чітко визначені програмою відповідно до кожного виду мовленнєвої діяльності.

У 2му класі продовжується закладання психолінгвістичних основ іншомовної комунікативної компетенції, продовжується тренування органів чуття (слуху і зору) молодшого школяра для успішного сприйняття акустичних і графічних сигналів, тренування його артикуляційного апарату з метою успішного формування кінестетичних образів звуків, букв, слів, коротких фраз шляхом активного навчання за допомогою різноманітних видів навчальної діяльності на основі компетентісного підходу.

Учителів варто пам'ятати, що в свої перші дев'ять років життя діти точно копіюють вимову і легко запам'ятовують мовленнєві зразки. Тому розігрування

невеликих сценок, заучування напам'ять віршів і пісень є особливо ефективними завданнями, виконуючи які, учні імітують правильну вимову й інтонаційний малюнок. Система вправ і завдань має бути задана у послідовності, що відображає первинність розвитку чутливості дітей до сприйняття іноземної мови через аудіовізуальну демонстрацію мовленнєвих зразків з опорою на контекст та наочність із подальшим імітативним репродукуванням зразків учнями та використанням їх під час взаємодії між собою та з вчителем, за допомогою елементарних інтеракцій. Важливо навчати другокласників переносити мовленнєві зразки у реальні ситуації спілкування у класі. Така організація навчання сприятиме виробленню в школярів ставлення до іноземної мови як до засобу спілкування.

Оскільки гра є природним середовищем спілкування для дітей цієї вікової категорії, то використання ігрових ситуацій на уроці іноземної мови у 2 класі продовжують забезпечувати живий та веселий спосіб тренування мовленнєвих компонентів та структур у дії. Бажано, щоб ці ігри були націлені на співпрацю між учнями та були не стільки змагальними за характером, скільки спрямовані на те, щоб дати їм змогу практикувати мовлення та набуті відчуття досягнення якогось результату, а не відчуття переваги над кимось. Учні можуть перевіряти свої навички змагаючись із своїми попередніми результатами, перевершуючи свої власні кращі зусилля, а не один із одним. Варто пам'ятати, що гра мотивує учня до спілкування іноземною мовою і дозволяє, практикуючи елементарне іншомовне спілкування, здобувати більше впевненості в своїх силах та умінні взаємодіяти за допомогою іноземної мови.

Для активізації мовленнєвого матеріалу в усному спілкуванні рекомендується широко застосовувати виконання інтерактивних пісень і чантів, завдань «Задай питання – дай відповідь», драматизації коротких сценок, виконання міні-проектів, які передбачають реальну елементарну комунікацію іноземною мовою в класі. Формування первинних навичок комунікації, яка відповідає сучасним реаліям життя дитини, налагодження особистих стосунків з однокласниками у спільній ігровій діяльності чи у роботі над міні-проектом розвивають уміння співпрацювати з іншими, формують навички командної роботи, без яких неможливо уявити успішне суспільство.

У попередньому класі дитина знайомилася з літерами алфавіту, запам'ятовувала звуко-буквені відповідності, вчилася розуміти і встановлювати звуко-буквені зв'язки за першим звуком інших слів, засвоєних в усному мовленні. Поступово дитина навчається впізнавати в графічних зображеннях літер звуки і пов'язувати їх в слова, читати за аналогією. У 2 класі продовжується становлення первинних навичок читання, яке має відбуватись на фундаменті засвоєної в усній формі лексики. Іншими словами, **другокласники вчаться читати слова, значення яких їм відомі.**

Навчання писемної грамотності у 2 класі розпочинається із повторення алфавіту та звуко-буквених відповідностей, читання і написання коротких слів,

тобто з повторення усього того, чого школярі навчалися у 1 класі. Поступово вони навчатимуться й інших звуко-буквенних співвідношень, які передаються на письмі різними буквосполученнями. Паралельно другокласники опановують первинними навичками читання не тільки слів, але й коротких речень, міні-текстів з малюнками-опорами.

Навчаючи зоровому сприйманню текстів у 2 класі, вчителю варто урізноманітнювати матеріал. Наприклад, запропонувати короткий текст у формі електронного листа ровеснику, вітальної листівки бабусі, листа Санта Клаусу тощо. Такий матеріал сприятиме усвідомленню учнями того, що **спілкування іноземною мовою відбувається також й у письмовій формі**. Наступний етап – це читання коротких оповідань, віршиків, загадок, коміксів. Цікаві пригоди героїв історій у коміксах мотивуватимуть дитину до читання реплік персонажів, спонукатимуть учня відтворювати їх не тільки з правильною вимовою, але й відповідним інтонаційним оформленням. У цьому допоможе використання якісного аудіосупроводу, що впливатиме на **розвиток фонематичного слуху та інтонаційно-вимовних навичок** під час читання по ролях чи під час драматизації за зразком. При цьому важливо пам'ятати, що навчання зорового сприймання є взаємопов'язаним з усними видами діяльності: сприйманням на слух, продукуванням мовлення та інтеракцією.

Формування первинних навичок письма у 2 класі відбувається на основі відтворення зразків, заповнення пропусків у словах та реченнях, підписі малюнків, заповненні таблиць та схем словами, складанні і записі речень за аналогією, написанні елементарних повідомлень за зразком. Цьому мають сприяти завдання і вправи з підручника та зошита, а також діяльність представлена у вигляді міні-проектів.

Поступовий, системний процес навчання читання і письма сприятиме зростанню **впевненості школяра в своїх силах, що мотивуватиме його до нових успіхів у вивченні іноземної мови**.

Ми живемо в епоху інформаційних технологій і сучасні діти відрізняються від попередніх поколінь іншими стилями сприймання інформації, новими уподобаннями, іншим способом мислення. Учнівські уміння читати і писати іноземною мовою дозволять вчителю збагатити форми і способи презентації нового матеріалу молодшим школярам, сприятиме урізноманітненню видів і форм роботи в іншомовній навчальній діяльності, а у подальшому зроблять можливими пошук учнем потрібної інформації в інтернет-джерелах, здійснення онлайн комунікації тощо.

Реальність швидко змінюється і нам складно передбачити, у якому світі житимуть наші діти. Навчання протягом життя – один із ключових принципів, який дозволяє людині бути гнучким та швидко адаптовуватись у нових життєвих ситуаціях, приймати виклики і бути успішним у новому середовищі. Тому, за допомогою відповідної поведінки учителя, другокласників націлюють на позитивне ставлення до вивчення мови, на формування первинних навичок спостереження за власними діями та діями однокласників, що призводить до самоусвідомлення та усвідомлення власного поступу в іншомовному навчанні. Інструментом, який заохочує другокласників обирати з своїх робіт найкращі і презентувати свої успіхи іншим, є **технологія учнівського мовного портфеля**. Поступово заповнюючи сторінки свого першого особистого мовного документу, другокласник вчиться усвідомлювати багатокультурність і багатомовність оточуючого світу, розмаїття іноземних мов, усвідомлювати себе громадянином своєї країни, а також роздумувати над важливістю вивчення іноземних мов для задоволення особистих інтересів і потреб, у т.ч. для здійснення комунікації з ровесниками з інших країн. За допомогою першого мовного портфеля відбувається первинне усвідомлення процесу навчання іноземної мови та самоусвідомлення у ньому. З допомогою вчителя другокласник вчиться проектувати власні майбутні цілі, спостерігати за власними діями та успіхами, презентувати свої роботи та формувати первинні демонстраційні навички. Так відбувається становлення метакогнітивної діяльності, від подальшого розвитку якої залежить формування навичок самостійної роботи в іншомовному навчанні, впевненість у своїх діях, уміння ставити і досягати власні цілі на наступних етапах. Самоусвідомлення і самоспостереження є першим кроком до формування первинних навичок самооцінювання в подальших класах, відправним пунктом траєкторії, націленої на розвиток учнівської автономії на старшому етапі середньої школи, що є необхідним умінням та умовою для успішного навчання її випускників у майбутньому.

Формувальне оцінювання на уроках іноземної мови у 2 класі

Оцінювання є невід'ємною частиною процесу навчання, яка інтегрує і відображає процеси викладання та учіння на основі взаємозв'язку. Учителю важливо розуміти особливості оцінювання молодших школярів на початковому етапі, під час якого традиційне оцінювання є проблематичним з багатьох міркувань.

Формувальне оцінювання – один з видів альтернативного (нетрадиційного) оцінювання, який має на меті оцінювати не результат, а процес навчання. Таке оцінювання в іншомовному навчанні має чимало завдань, серед яких варто виділити наступні:

- 1) мотивувати учнів до вивчення іноземної мови;
- 2) формувати в дітей упевненість в собі;
- 3) формувати здатність учнів до самоспостереження та усвідомлення відповідальності за власне учіння;
- 4) спостерігати за поступом учнів в набутті первинних мовленнєвих навичок;

5) визначати і враховувати індивідуальні особливості кожного учня/учениці;

6) допомагати вчителю корегувати навчальний процес, підвищувати його якість;

7) звертати увагу на учнів, які потребують особливої підтримки і уваги з метою запобігання проблем у майбутньому;

8) забезпечувати інформацією школу та батьків про розвиток і поступ учнів в опануванні первинними мовленнєвими навичками.

Особливістю формуального оцінювання є врахування індивідуальності кожної дитини, її темпераменту, особливостей сприймання інформації, стилю навчання тощо. Саме тому не можна порівнювати у класі результати різних учнів між собою. Об'єктом для розгляду на уроці мають бути порівняння попередніх результатів учня/учениці з його/її наступними досягненнями. Варто помічати і надавати позитивний відгук навіть за маленький поступ уперед, похвалити за зусилля, сприяючи тим самим формуванню впевненості молодшого школяра у власних силах, формуючи позитивне ставлення до самого себе.

На етапі другого класу продовжує залишатись вираженням ігровий мотиваційний фон. Проте, отримавши первинний навчальний досвід попереднього року, молодший школяр стає чутливим до оцінювання іншими – дорослими та однокласниками. Вербальна позитивна оцінка учнівських зусиль вчителем стає неабияким стимулом у навчанні і грає беззаперечну роль в досягненні подальших успіхів. Саме тому вчитель має зосереджуватись не на помилках, а на досягненнях учня. Для організації ефективного формуального оцінювання важливо створити доброзичливу атмосферу на уроці, в якій дитина не повинна боятись робити помилку, а сприймати її як одну з можливостей навчатись. Вчитель дає учням зрозуміти те, що він заохочує їх розмовляти іноземною мовою, усвідомлюючи ризик помилки, але вітає їхню сміливість, намагання та зусилля. Тоді учні відчуватимуть себе у безпеці і будуть готові до нових «ризиків» та експериментів з іноземною мовою, ставатимуть ініціативними.

Висвітлюючи питання ефективності процесу формуального оцінювання звертають увагу на уміння вчителя діагностувати потреби учня: здогадуватись про те, що він хоче сказати, мотивувати його до цього, інтерпретувати можливе мовчання, групувати дітей відповідно до їхніх потреб, звертатись до попереднього досвіду дитини, здогадуватись по виразу обличчя чи зрозуміла дитина щось, адаптувати своє мовлення до рівня розуміння дитиною. Від здібностей вчителя займатись такою діагностикою залежить його уміння обирати не тільки відповідний інструмент для формуального оцінювання, розуміючи його як сильні так і слабкі сторони, але й пропонувати учневі адекватне його віку, спроможності та індивідуальним здібностям завдання.

Серед інструментів формуального (альтернативного) оцінювання другокласників доцільно використовувати метод спостереження та мовне портфоліо. Використання цих методів у комплексі надають більш повну (холістичну) картину навчання.

Спостереження

Цей метод передбачає систематичне спостереження як інструмент оцінювання дитячих досягнень в іншомовному навчанні. Спостереження часто відбувається без усвідомлення учнями про його застосування вчителем в якості оцінювання їхнього навчального поступу. Залежно від мети спостереження, вчитель може оцінювати дітей в різноманітних ситуаціях, коли вони працюють в парі, групі, індивідуально. Оцінюються також не тільки мовленнєві навички, але й активність учня, його зацікавленість, мотивація, що є також важливими цілями у початковій школі. З цією метою вчителем можуть бути розроблені таблиці для внесення результатів спостережень.

Здійснюючи формувальне оцінювання у другому класі і спостерігаючи за навчальним поступом своїх учнів, важливо розуміти шляхи і способи вимірювання навчального прогресу та досягнень молодших школярів під час формування іншомовних мовленнєвих навичок. Цей процес розпочинається з постановки навчальних цілей. Наприклад, після завершення вивчення розділу на тему «Сім'я», діти можуть в кількох реченнях розповісти про свою сім'ю або дати відповіді на запитання. Вони можуть розповісти про фото з сімейного альбому, продекламувати віршик або заспівати пісню з цього розділу. Важливим є визначити ці цілі перед початком засвоєння матеріалу кожного розділу, а потім спостерігати за шляхом їх досягнення учнями та позитивно оцінювати зусилля кожного під час демонстрації ним свого нового мікроуміння. Спостерігаючи, вчитель визначає слабкі та сильні сторони навчального процесу, краще розуміє що є складнішим, а що легшим для конкретних учнів, які цілі були досягнуті кожним. Таке спостереження дозволяє вносити зміни в навчальний процес. Наприклад, вчитель може витратити більше часу на роботу з матеріалом, який виявився складнішим для засвоєння, може ще раз повторити виконання певного завдання для демонстрації учнем його нового уміння. Метою такого процесу є розуміння навчального поступу учнів та підвищення якості навчання.

Нижче наведено приклади індивідуальних карток спостереження за учнями.

Ім'я учня _____				
++ має значні успіхи; + демонструє помітний прогрес				
V досягає результату з допомогою вчителя; ! потребує значної уваги і допомоги				
ціль / уміння	дата	дата	дата	дата
Відповідає на питання 'так/ні'	+	+	++	++
Відповідає на спеціальні питання	!	V	V	+
Виконує вказівки				
Демонстру				

є виконання пісень/римівок				
Взаємодіє з іншими				

Картка оцінювання писемних навичок учня.

ПИСЬМО ++ має значні успіхи; + демонструє помітний прогрес V досягає результату з допомогою вчителя; ! потребує значної уваги і допомоги Ім'я учня _____						
завдання	дата	оцінк а	дата	оцінк а	дата	оцінк а
відтворює ім'я	10/3	++				
перепише слова з дошки	10/3	+				
заповнює пропуски словами	12/3	V				

В залежності від курсу чи підручника, який використовується, вчитель може розробити оцінний аркуш для цілої групи учнів з метою визначення рівня засвоєння матеріалу кожного розділу відповідно до теми і змісту, визначивши при цьому цілі з кожного аспекту діяльності.

Мовне портфоліо

Цей метод оцінювання набуває все більшої популярності. На етапі другого класу мовне портфоліо передбачає збір колекції робіт учня/учениці як свідчення його/її успіхів і досягнень. У другому класі діти започатковують ведення портфоліо як особистого документу у вигляді папки з прикріпленими аркушами таблиці для переліку робіт та графою для дати. Папка поповнюється

учнями спочатку під керівництвом вчителя приблизно двічі на місяць, а потім за власним бажанням учня/учениці. До портфоліо долучають малюнки, зразки письмових робіт, творчої та проектної діяльності: постери, книжечки, виготовлені вироби, аудіозаписи з виконанням вірша, пісні, відеозаписи з презентацією проекту чи інсценізацією п'єски тощо. Важливо, щоб такі папки зберігались у відведеному в класі місці з вільним доступом для учнів. Приблизно раз в місяць школярі презентують свою роботу перед класом та вчителем, навчаючись розповідати про те, що вони вже вміють робити.

На наступних етапах навчання, приблизно з третього класу, учні навчатимуться вести самоспостереження за власним процесом учіння, роздумувати над цілями у навчанні, власними стратегіями учіння і робити відповідні записи в мовній біографії. Для цього рекомендується використання Європейського мовного портфоліо – одного з інструментів європейської мовної політики. Версію для дітей 7 – 12 років, які вивчають французьку, німецьку чи англійську мову, можна завантажити за посиланням:

https://www.libra-terra.com.ua/userfiles/pdf/metod/movne_portfolio_7_11.pdf

Технологія, закладена в Європейському мовному портфоліо, сприятиме формуванню учнівських первинних навичок рефлексії, а знайомство з дескрипторами оцінювання рівнів мовленнєвих навичок та мікроумінь дозволить учням розуміти критерії оцінювання та вчитися за ними ставити власні цілі, а згодом здійснювати самооцінювання. Портфоліо розраховане на використання протягом декількох років, і такий підхід дозволяє зробити процес іншомовного навчання прозорим і зрозумілим для учня, дає можливість продемонструвати учню/учениці свою особисту траєкторію накопичення іншомовного досвіду іншим, навчає брати відповідальність за власне учіння, бути активним та ініціативним та поступово розвивати здатність до учнівської автономії.

У процесі оцінювання іншомовного навчального процесу другокласників немає місця для стресових ситуацій чи змагань між учнями, оскільки процес формувального оцінювання має посилювати позитивне «я» дитини та підвищувати самооцінку кожного учня/учениці в середовищі взаємодії та взаємодопомоги, створених у класі.

Поради

- 1 Визначайте чіткі цілі. (Слід ретельно продумати: що ви хочете, щоб ваші учні досягли в роботі над розділом. Наприклад, вивчили 10 нових слів, вміли співати пісню, читали і розуміли коротке оповідання тощо).
- 2 Створюйте реальні критерії успішного досягнення цілей. (Розробіть етапи досягнення мети стосовно кожного мікроуміння. Будьте реалістичними і співвідносьте вікові можливості дітей із завданнями).
- 3 Оцінюйте дітей в різних режимах роботи. (Пам'ятаючи про те, що діти навчаються по-різному, вони все ж потребують формування навичок взаємодії у групі, парі, а також мають вміти працювати індивідуально).
- 4 Спостерігайте за декількома дітьми кожного уроку. (Важко оцінювати цілу групу школярів одночасно. Тому кожного уроку зосереджуйтесь на 4-5 учнях пильно спостерігаючи за ними, занотовуючи детально про їхній поступ та

- демонстрацію мікроумінь. Це дозволить отримати детальну інформацію про поступ кожної дитини наприкінці розділу/теми).
- 5 Використовуйте картки спостережень та оцінні аркуші. (Для досягнення об'єктивності в оцінюванні ваших учнів розробляйте для кожної теми/розділу добре продумані цілі/уміння та використовуйте зрозумілі вам позначки).
  - 6 Періодично використовуйте мовне портфоліо, долучаючи учнів до процесу презентації своїх досягнень. (Домовтесь про критерії, за якими діти відбиратимуть свої роботи. Створюйте для учня/учениці ситуацію успіху. Знаходьте для цього час).
  - 7 Оцінюйте не тільки лінгвістичні, але й екстралінгвістичні навички та уміння. (Це означає, що ви маєте оцінювати учня в цілому, тобто не тільки з точки зору іншомовного навчання, але й з точки зору навичок взаємодії, критичного мислення та креативності).
  - 8 Практикуйте індивідуальні інтерв'ю та зустрічі. (Наприклад, у той час, коли усі в класі зайняті парною чи груповою роботою, виділіть кілька хвилин і присвятіть їх індивідуальному спілкуванню з учнями. Розпочинайте такі розмови з наголошення на двох речах, які досягла чи покращила дитина, тоді запропонуйте їй попрацювати над чимось, що їй гірше вдається. Але закінчуйте розмову виключно на позитиві та відзначенні того, що дитині вдається дуже добре. Висловіть впевненість, що це слід продовжувати успішно робити й надалі).
  - 9 Практикуйте проведення батьківського дня, запросивши батьків до класу з метою відзначити і обговорити навчання дітей. (Пам'ятайте про надання тільки позитивного відгуку про дитину. Діти можуть продемонструвати своїм батькам роботи з портфоліо. Це надасть можливість відчути батькам гордість за своїх дітей, а також проявляти інтерес до навчання дитини. А вчитель зможе налагодити контакт задля підтримки навчального процесу з боку батьків у майбутньому).

Організація роботи з KnowledgeBoard

Навчальна дошка для формувального оцінювання навчальних досягнень учнів **KnowledgeBoard** та набір карток до неї - це інноваційний ресурс для початкової школи, який містить широкий спектр різноманітних розважальних та цікавих змістових завдань для учнів, які проторюють свій власний шлях у навчанні, одночасно пропонуючи вчителю заощадити час у процесі **здійснення формувального оцінювання навчальних досягнень учнів**. Учителю значно легше здійснювати якісний діяльнісний підхід у навчанні та планувати навчальну діяльність згідно потреб учнів та вимог Нової української школи.

KnowledgeBoard допомагає вчителю та учню співпрацювати за допомогою безпосередніх методів навчання, використовуючи більше ... ресурсів для індивідуального або загальнокласного навчання. Пропоновані корисні інструменти для організації навчальної діяльності допоможуть педагогам планувати уроки з урахуванням філософії дитиноцентризму, інтересів учнів та реальних можливостей навчання. Технічні засоби, а саме дошка може слугувати окремому класу впродовж усіх років навчання у початковій школі, а також використовуватись для самостійної підготовки вдома. Таким чином

розвиватиметься відповідальність учнів за результати навчання, їхні загальнонавчальні навички та уміння, разом із зосередженістю на правильності власного вибору, пошуках підтримки у товаришів та дорослих. Навчальний посібник розвиває критичне мислення учнів, а саме уміння класифікувати, аналізувати, обговорювати, співпрацювати із однолітками та дорослими.

Учитель використовує дані адаптивної діагностичної оцінки, щоб сформувати навички в учнів, що базуються на розвитку відповідних життєвих компетентностей вчитися, думати, комунікувати та діяти. Щодо учнів, то вони отримують адаптивні інструменти, які пропонують цільове навчання, яке таке, що відповідає їхнім власним інтересам та потребам.

Незалежно від того, чи є учні успішнішими, порівняно з іншими учнями у класі, чи ні, вони можуть використовувати дані діагностичної оцінки для створення персоналізованих шляхів навчання та підтримки інших стратегій, рекомендованих учителем на основі усного спілкування та розроблення моделей завдань для кожної окремої особистості.

KnowledgeBoard підтримує формувальні стратегії оцінки Нової української школи та дозволить учителям оцінювати навчальні досягнення учнів у сучасному освітньому контексті.

Учні засвоюють матеріал у ігровій формі, мають можливість багаторазового повторення, здійснення самоперевірки та самокорекції. Особливістю запропонованої методики є створення умов для забезпечення максимально можливого успіху у навчанні кожного окремого учня за рахунок організації навчання з опорою на обидві півкулі головного мозку та одночасної рухової (кінестетичної) діяльності. Використання дошки сприятиме розвитку дрібної моторики обох рук (при виконанні дій), розвитку уваги, уяви та синхронізації мисленнєвих та активних дій (listen-act response). Виконання завдань та контроль навчальних досягнень легко інтегрується у сучасний урок іноземної мови, та є здоров'єзберігаючою технологією.

Навчальна дошка для формувального оцінювання навчальних досягнень учнів та набір карток до неї «Англійська мова» є самостійним навчальним приладдям та може використовувати разом із будь-яким навчально-методичним забезпеченням. Лексичний та граматичний матеріал підібрано та укладено відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти. Картки організовано тематично, включають послідовне нарощування лексико-граматичних труднощів, тому вчитель може самостійно добирати матеріал відповідно до потреб учнів та власного планування уроків.

Матеріал карток подається у доступній формі через серію візуальних опор (предметних та ситуативних малюнків), та стимулює мовленнєво-мисленнєвий процес учнів молодшого шкільного віку. Набір карток підкріплено аудіосупроводом, що забезпечить якісне засвоєння матеріалу, допоможе учням уникнути помилок в усному мовленні, та при необхідності здійснити самокорекцію.

Робота з картками

Комплект складається із навчальної дошки та набору тематичних карток (8 тем по 8 карток). Дошка для учнів 1 та 2 класів включає 6 кнопок різного

кольору. Дошка для учнів 3 та 4 класів включає 10 кнопок. На початку виконання завдання всі кнопки знаходять знизу дошки. Інструкції та запитання подано на кожній окремій картці. Картки містять тестові завдання множинного вибору. Кожна картка містить одне завдання. Сторона А є тестовим завданням, яке виконує учень (учениця). Сторона В містить ключі для перевірки правильності виконання завдання. Малюнки супроводжуються кольоровими кружечками. Виконуючи завдання, учні повинні пересунути кнопку відповідного кольору до відповідного зображення, розміщеного з правої сторони картки. Закінчивши виконання завдання, учні перевертають картку на сторону В і здійснюють самоперевірку. Виконуючи завдання декілька разів, учні вправляються отриманню правильних результатів завдяки власним зусиллям, а не підказці вчителя. Таким чином, виконується основна вимога щодо формувального оцінювання – самостереження за власною навчальною діяльністю, самокореція та формується відповідальність щодо результатів навчання. Учні розвивають уміння планувати власну діяльність та знаходити шляхи отримання кращих результатів. Отримані знання акумулюються як досвід, отриманий в процесі ігрової діяльності. На початку роботи з дошкою та картками важливо звертати увагу учнів не на швидкість виконання завдань, а на їхню правильність. Пропоновані завдання закритої форми рекомендуємо використовувати як основу для завдань відкритої форми. Наприклад, запропонувати учням скласти власні речення за малюнками, описати зображені предмети тощо. Учні повинні вміти використовувати опрацьований матеріал для розповіді про себе та власний життєвий досвід. Картка 7 містить матеріал щодо формування ключових компетентностей учнів – обізнаність та самовираження у сфері культури, екологічна грамотність, здорове життя. Картка 8, передбачає використання між предметних зв'язків у процесі вивчення іноземної мови, а також формування інформаційно-цифрової компетентності, компетентності у природничих науках. Одночасно розвиваються критичне мислення, уміння спостерігати, порівнювати, аналізувати та логічно вибудовувати висловлення. Більшість завдань мають аудіосупровід.

Рекомендований час для роботи з картками 10 хвилин. Учитель може використовувати їх на кожному уроці на власний розсуд як тренувальні завдання з теми, що вивчається, або один раз у два тижні для оцінювання навчальних досягнень учнів. Отримані результати учні самостійно фіксують у **Щоденнику власних досягнень (це може бути зошит з друкованою основою):**

№	Дата	Картка	Викона в самостійно	Викона в за допомогою товариша	Викона в за допомогою учителя

За умови правильного виконання завдання учні заштриховують відповідний квадратик, також учень може виконувати одну і ту саму вправу декілька разів, доки не зможе виконати її самостійно. Заповнити карту досягнень може і інший учень під час парної роботи. Якщо учні працюють у невеликих групах, то один

учень може виконувати роль фасилітатора та позначати досягнення товаришів. Якщо завдання виконано правильно із першої спроби, то учень може переходити до виконання наступного завдання.

Важливо зосередити увагу учнів саме на їх досягненні та навчити їх наполегливо іти до успіху, шукаючи допомоги та, не залишаючи завдання виконаними частково. За підсумками уроку вчитель планує роботу з наступними картками, або організовує повторення за попередніми. Рекомендуємо періодично повторювати раніше вивчений матеріал для більш якісного його запам'ятовування.

Зразок таблиці:

Ім'я учня / учениці: _____
Дата: _____
Картка: _____

1	2	3

Набір карток підготовлено до кожної теми за Програмою та зорієнтований на розвиток умінь учнів з чотирьох видів мовленнєвої діяльності: слухання, зорового сприйняття та письма (орфографія та правопис). Організація усного спілкування можлива з опорою на виконані завдання карток. Так, наприклад, можна організувати роботу в парах та запропонувати учням скласти власні речення із використанням слів-назв предметів, зображених на малюнках, або скласти власні міні-діалоги (учні можуть запитати про кількість зображених предметів, їх колір тощо), також учні можуть «погодитись - не погодитись» із твердженням свого співрозмовника (співрозмовниці).

Картки багаторазового використання, учні на них не пишуть; при необхідності на етапі корекції вчитель може запропонувати учням виконати необхідні записи у окремому робочому зошиті.

Лексичні картки

Картки спрямовані на організацію відпрацювання та перевірку правильності використання мовних одиниць за темою, що вивчається. Лексичний матеріал опрацьовується окремо (відповідність слуховому та зоровому сприйняттю), у простих словосполученнях (прикметник + іменник, дієслово + іменник), простих реченнях та міні-контексті (2-3 речення за відповідною темою).

Типові завдання карток:

- Послухай і з'єднай слово, яке ти чуєш та відповідне зображення.
- Послухай, прочитай і з'єднай зображення та слово.
- Доповни ... (речення необхідним словом)

Граматичні картки

Картки спрямовані на організацію відпрацювання та перевірку правильності використання граматичних структур. Опрацювання граматичних явищ

відбувається на зразках окремих речень та міні-контексті (2-3 речення за відповідною темою).

Типові завдання карток:

- Послухай, прочитай і з'єднай зображення та речення.
- Доповни речення необхідним словом
- Послухай і знайди невідповідність

Сприйняття на слух

- Прочитай та з'єднай текст із відповідним зображенням
- Знайди малюнок, у описі якого є вказаний предмет

Зорове сприйняття

- Прочитай та з'єднай текст із відповідним зображенням
- Знайди малюнок, у описі якого є вказаний предмет

Використовуючи KnowledgeBoard учителі матимуть можливість підтримати своїх учнів у досягненні високих результатів навчання із залученням здоров'єзберігаючих інструментів для організації тренувальних вправ учнів усього класу, їх інтерактивної взаємодії та підготовки до складання тестових завдань на подальших етапах навчання.

My Progress Book (Лепбук досягнень учня)

Беручи за основу той факт, що в Новій українській школі в початковій ланці (1-2 клас) основним видом оцінювання досягнень учня є формувальне оцінювання, в нагоді вчителю може стати лепбук «Моя книга досягнень».

Лепбук - це альтернативний варіант мовного портфоліо учня, який формується поступово самим учнем в ході навчання. Так як «Моя книга досягнень» формується ним самим під час навчального процесу поступово, в кінці року легко відслідкувати прогрес учня. Наприклад, на початку навчального року учень міг назвати 5 слів і скласти одне речення з ними (відповідно маючи 5 карток із зображенням цих слів у кишеньці), а в кінці навчального року – 10 слів та 5 речень.

Пропонуємо розглянути модель лепбука для здійснення формувального оцінювання на уроках іноземної мови в початковій школі на прикладі англійської мови – «My Progress Book».

Лепбук має вигляд паперової книги, на кожній сторінці якої знаходяться креативні кишеньки для зберігання досягнень учня. Кишеньки поділяються на два основні види: використовую самостійно та використовую за допомогою вчителя, що допомагає візуально відслідкувати процес розвитку учня всім учасникам навчального процесу (учневі, вчителю, батькам, адміністрації навчального закладу). Кишеньки заповнюються учнем відповідно до його знань з предмету (кількість слів, речень, карток, проектів, тощо). Кількісний визначник досягнень формується під час самоперевірки учнем. Наприклад, учневі пропонується поділити картки на «Я можу назвати САМ» та «Я потребую допомоги». Визначившись з картками, учень складає їх у відповідні кишеньки в своїй книзі досягнень.

Лепбук розрахований на один навчальний рік, формується тематично і завершується в кінці навчального року «Карткою учня». На кожну тему

відводиться дві сторінки лепбука (розворот). «Картка учня» формується шляхом кількісного аналізу всіх сторінок книги вчителем в кінці навчального року.

Робота з лепбуком під час навчального процесу проводиться в кінці теми під час проведення підсумкового уроку, на якому учні закріплюють вивчений матеріал і заповнюють кишеньки «Книги досягнень учня» спираючись на «can do statements»: можу назвати, розказати, скласти речення, тощо.

Оцінювання навчальних досягнень учнів

Здійснення контролю забезпечує своєчасне корегування навчального процесу з метою приведення його до рівня, заданого програмою й стандартом, що окреслюють очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Зміст навчання іноземної мови охоплює такі види мовленнєвої діяльності: рецептивні, продуктивні та інтеракційні. Для участі в них необхідні такі уміння: сприймання на слух, говоріння, читання та письмо. Для виявлення рівня володіння кожним умінням розроблені відповідні критерії.

Мовленнєві уміння є основою для реалізації системи контролю над ходом і якістю засвоєння учнями змісту навчання іноземної мови.

Учні з самого початку навчання повинні знати, яких результатів від них очікують. У цьому полягає й певний стимул до підвищення якості своїх знань і умінь.

Основними видами оцінювання з іноземної мови є поточне (не поурочне), тематичне, семестрове, річне оцінювання та підсумкова державна атестація.

Основною ланкою в системі контролю у закладах загальної середньої освіти є поточний контроль, що проводиться систематично з метою встановлення правильності розуміння навчального матеріалу й рівнів оволодіння ним та здійснення корегування щодо застосовуваних технологій навчання.

Основна функція поточного контролю – навчальна. Питання, завдання, тести спрямовані на закріплення вивченого матеріалу й повторення пройденого, тому індивідуальні форми доцільно поєднувати із фронтальною роботою групи.

Тематичне оцінювання проводиться на основі поточного оцінювання. Окремого оцінювання для виставлення тематичних оцінок не передбачено. Під час виставлення тематичного балу результати перевірки робочих зошитів не враховуються.

Наступною ланкою в системі контролю є семестровий контроль, що проводиться періодично з метою перевірки рівня засвоєння навчального матеріалу в обсязі навчальних тем, розділів семестру й підтвердження результатів поточних балів, отриманих учнями раніше. Семестровий контроль проводиться двічі на рік.

Завдання для проведення семестрового контролю складаються на основі програми, охоплюють найбільш актуальні розділи й теми вивченого матеріалу, розробляються викладачем з урахуванням рівня навченості, що дозволяє реалізувати диференційований підхід до навчання.

Семестровий контроль проводиться за чотирма уміннями (аудіювання, говоріння, читання, письмо). У журналі робиться, наприклад, такий запис:

5.12.	18.12.	22.12.	25.12.
-------	--------	--------	--------

Контроль аудіювання	Контроль говоріння	Контроль читання	Контроль письма
---------------------	--------------------	------------------	-----------------

Звертаємо увагу, що «Контроль» не є контрольною роботою і може бути комплексним та проводитись у формі тестування.

Оцінка за семестр ставиться на основі поточного оцінювання (тематичного) та оцінок контролю з чотирьох умінь.

Ведення шкільної документації

У початковій школі (1-4 класи) зошити перевіряються після кожного уроку у всіх учнів.

В 5-9 класах зошити перевіряються один раз на тиждень.

В 10-11 класах у зошитах перевіряються найбільш значимі роботи але з таким розрахунком щоб один раз на місяць перевірялись роботи всіх учнів.

До виправлення помилок у письмових роботах вчителі можуть підходити диференційовано, враховуючи вікові особливості учнів та рівень сформованості відповідного уміння у конкретного учня/учениці: виправляти помилки власноруч; підкреслювати слово/вираз тощо з помилкою; підкреслювати саму помилку з метою самостійного виправлення її учнем/ученицею; позначати рядок, в якому є помилка, на полях з метою самостійного пошуку та виправлення помилки учнями.

Відповідно до загальних вимог до ведення класного журналу «Записи в журналі ведуться державною мовою. З іноземних мов частково допускається запис змісту уроку та завдання додому мовою вивчення предмета». Зошити підписуються виучуваною мовою.

Організаційні питання

Поділ класів на групи здійснюється відповідно до нормативів, затверджених наказом Міносвіти і науки України від 20.02.02 р. № 128. При поглибленому вивченні іноземної мови клас ділиться на групи з 8-10 учнів у кожній (не більше 3 груп); при вивченні іноземної що не є мовою навчання, а вивчається як предмет – клас чисельністю понад 27 учнів ділиться на 2 групи.

З огляду на те, що майже всі стратегічні документи щодо вивчення іноземних мов, зорієнтовані на Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти, більш детально ознайомитись із основними положеннями цього документу можна на сайтах: <http://www.coe.int>